

Cumhuriyet Dönemi Din Dersi

Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında

**DİNLER, İNANÇLAR VE
İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE
YORUMLAR**

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
The Center for Values Education Press

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN : 978-605-4036-85-1

Kitabın Adı

Cumhuriyet Dönemi Din Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında
Dinler, İnançlar ve İslam Düşüncesinde Yorumlar

Yazarı

Mahmut ZENGİN

Yayın Koordinatörü

Hulusi YİĞİT

Yayına Hazırlayan

Furkan ÇELİKTAŞ

Tasarım

Nuray YÜKSEL

Baskı-Cilt

ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi

Ata Han No:34 / 5 Bağcılar - İSTANBUL

Tel: 0212 628 96 00 - Faks: 0212 430 83 35

Sertifika No: 12683

1. Basım

Aralık 2017

İletişim

Oruç Reis Mah. Giyimkent Sitesi 12. Sok. No:40-42 Esenler / İSTANBUL

Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04

www.ensarnesriyat.com.tr e-mail: siparis@ensarnesriyat.com.tr

Cumhuriyet Dönemi Din Dersi
Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında
**DİNLER, İNANÇLAR VE
İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE
YORUMLAR**

Mahmut ZENGİN

ÖZGEÇMİŞ

Yrd. Doç. Dr. Mahmut ZENGİN

1978'de Oltu/Erzurum'da doğdu. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun olduktan sonra bir yıl öğretmenlik yaptı. 2004 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisansını, 2010 yılında aynı alanda doktorasını tamamladı. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümünde öğretim üyesi olan yazar, Değerler Eğitimi Dergisi Yayın Kurulu Üyesi olup, alanında yazmış olduğu makale ve bildiriler dışında "Din Eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım", "Din, Ahlak ve Değerler Öğretimi İçin Eğitsel Oyunlar", "Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi" adıyla yayınlanmış kitapları, ayrıca yayına hazırladığı ve editörleri arasında bulunduğu "İmam Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim", "Değerler ve Eğitimi I-II", "Türkiye'de Okullarda Din Öğretimi" çalışmaları bulunmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	13
ÖNSÖZ	17
GİRİŞ	19
1. Araştırmanın Problemi	19
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	26
3. İlgili Literatür	28
4. Araştırmanın Yöntemi	33
4.1. Veri Kaynağı.....	34
4.2. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	35
5. Okullarda Dinlerin ve İnançların Öğretiminde Kullanılan Modeller.....	38
6. Çoğulculuğun Din Eğitimine Etkileri.....	43
7. Türkiye’de Din Öğretimi Program Anlayışlarındaki Değişim	45

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE DERS KİTAPLARINDA DİNLER, İNANÇLAR VE İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE YORUMLARA YÖNELİK İÇERİĞİN TESPİTİ

1. 1924-1946 Yılları Arasında Din Dersleri Öğretim Programları ve Ders Kitapları	55
1.1. 1924 İlkokul Kuran-ı Kerim ve Din Dersleri Müfredat Programı ve Ders Kitapları	56
1.2. 1924 Lise Birinci Devre (Ortaokul) Din Dersleri Müfredat Programı ve Ders Kitapları.....	57

1.3. 1926 İlk Mektep Din Dersleri Müfredat Programı ve Ders Kitapları	58
1.4. 1930 İlk Mektep Din Dersleri Müfredat Programı (Şehir ve Köy İlkokulları) ve Ders Kitapları	65
2. 1948-1982 Yılları Arasında Din Dersleri Öğretim Programları ve Ders Kitapları	66
2.1. 1948 İlkokul Din Dersleri Öğretim Programı ve Ders Kitapları	67
2.2. 1956 Ortaokul Din Dersleri Öğretim Programı ve Ders Kitapları	72
2.3. 1967 Lise Din Dersleri Öğretim Programı ve Ders Kitapları	84
2.4. 1968 İlkokul Din Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitapları	89
2.5. 1976 Ortaokul Din Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitapları	92
2.6. 1976 Lise Din Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitapları	96
3. 1982-2017 Yılları Arasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları ve Ders Kitapları	99
3.1. 1982 Temel Eğitim ve Ortaöğretim Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı ve Ders Kitapları	100
3.1.1. 1982 Temel Eğitim Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı ve Ders Kitapları	102
3.1.2. 1982 Ortaöğretim Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı ve Ders Kitapları	107
3.2. 1992 İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı ve Ders Kitapları	114
3.3. 2000 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitapları	116
3.4. 2005 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Ders Kitapları	128
3.5. 2006 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Ders Kitapları	142
3.6. 2010 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Ders Kitapları	151
3.7. 2010 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Ders Kitapları	154

II. BÖLÜM

DİN DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE DERS KİTAPLARINDA İSLAM DIŞINDAKİ DİNLERİN VE İNANÇLARIN ÖĞRETİMİ

1. Farklı İnanma Biçimleri.....	165
1.1. Tek Tanrıcılık (Monoteizm).....	184
1.2. Çok Tanrıcılık (Politeizm).....	185
1.3. Gizemcilik (Gnostisizm).....	187
1.4. Bilinemezlik (Agnostisizm).....	188
1.5. Tanrıtanımazlık (Ateizm).....	189
1.6. Şeytana Tapma (Satanizm).....	191
2. Geleneksel (İlkel kabile) Dinler.....	192
3. Hıristiyanlık.....	208
3.1. Tasnif- Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	208
3.2. İnanç Esasları- Değerler.....	220
3.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	235
3.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar.....	246
3.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	265
3.6. Görsel Unsurlar-Ders İçi Etkinlikler.....	277
4. Yahudilik.....	282
4.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	282
4.2. İnanç Esasları-Değerler.....	292
4.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	308
4.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar.....	318
4.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	334
4.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler.....	342
5. Hinduizm.....	347
5.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	347
5.2. İnanç Esasları-Değerler.....	353
5.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	361
5.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar.....	366
5.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	368
5.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler.....	369

6. Budizm.....	371
6.1. Tasnif-Tanım- Kullanılan Kaynaklar	372
6.2. İnanç Esasları-Değerler	377
6.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	384
6.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar.....	386
6.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	390
6.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler.....	393
7. Sihizm	394
7.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	394
7.2. İnanç Esasları-Değerler	395
7.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	396
7.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar.....	397
7.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	398
7.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler.....	398
8. Caynizm	398
8.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	399
8.2. İnanç Esasları-Değerler	400
8.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	401
8.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar.....	401
8.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	401
8.6. Görsel Unsurlar-Dersi içi Etkinlikler.....	402
9. Konfüçyanizm	402
9.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	402
9.2. İnanç Esasları- Değerler	406
9.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	410
9.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar.....	411
9.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	413
9.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler.....	416
10. Taoizm.....	418
10.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	418
10.2. İnanç Esasları-Değerler	421
10.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	423
10.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar.....	424
10.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	425
10.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler.....	426

11. Şintoizm	428
11.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	428
11.2. İnanç Esasları-Değerler.....	430
11.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol)	431
11.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar	432
11.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	432
11.6. Görsel Unsurlar-Etkinlikler	432
12. Zerdüştlük.....	433
12.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	433
12.2. İnanç Esasları-Değerler	434
12.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekan, Sembol).....	435
12.4. Dini Otorite-Önderler-Kutsal Kitaplar	435
12.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar.....	436
12.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler.....	436

III. BÖLÜM

DİN DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE DERS KİTAPLARINDA İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR

1. Din Dersi Öğretim Programlarında İslam Düşüncesinde Yorumlar	442
2. Din Dersi Kitaplarında İslam Düşüncesinde Yorumlar	445
3. İslam Düşüncesinde Siyasi-İtikadi Yorumlar.....	456
3.1. Haricilik	461
3.1.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	462
3.1.2. Düşünce ve Değerler.....	463
3.1.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	464
3.1.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	464
3.1.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	464
3.1.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	465
3.2. Şiilik.....	466
3.2.1. Tanım-Tasnif-Kullanılan Kaynaklar.....	466
3.2.2. Düşünce ve Değerler.....	467
3.2.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	469
3.2.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	469
3.2.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	472
3.2.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	473

3.3. Mutezile	474
3.3.1 Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	475
3.3.2 Düşünce ve Değerler	476
3.3.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	477
3.3.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	477
3.3.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	478
3.3.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	479
3.4. Maturidilik	480
3.4.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	480
3.4.2. Düşünce ve Değerler.....	482
3.4.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol)	484
3.4.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	484
3.4.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	488
3.4.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	489
3.5. Eş'arilik	491
3.5.1. Tasnif, Tanım, Kullanılan Kaynaklar	491
3.5.2. Düşünce ve Değerler.....	493
3.5.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol)	494
3.5.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	494
3.5.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	496
3.5.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	497
4. İslam Düşüncesinde Ameli-Fıkhi Yorumlar	498
4.1. Hanefilik	502
4.1.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	502
4.1.2. Düşünce ve Değerler	505
4.1.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	507
4.1.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	507
4.1.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	511
4.1.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	513
4.2. Şafiik.....	515
4.2.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	516
4.2.2. Düşünce ve Değerler.....	518
4.2.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	519
4.2.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	519
4.2.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	522
4.2.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	523
4.3. Malikilik.....	524
4.3.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	525
4.3.2. Düşünce ve Değerler.....	527

4.3.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	528
4.3.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	528
4.3.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	530
4.3.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	531
4.4. Hanbelilik.....	531
4.4.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	532
4.4.2. Düşünce ve Değerler.....	534
4.4.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	535
4.4.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	535
4.4.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	537
4.4.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	539
4.5. Caferilik	539
4.5.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	540
4.5.2. Düşünce ve Değerler.....	541
4.5.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	542
4.5.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	543
4.5.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	544
4.5.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	544
5. İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	545
5.1. Yesevilik.....	553
5.1.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	553
5.1.2. Düşünce ve Değerler.....	554
5.1.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	556
5.1.4. Otorite -Önderler- Kitaplar.....	559
5.1.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	559
5.1.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	559
5.2. Kadirilik.....	562
5.2.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	563
5.2.2. Düşünce ve Değerler.....	563
5.2.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	564
5.2.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	565
5.2.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	565
5.2.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	566
5.3. Nakşibendilik.....	567
5.3.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	567
5.3.2. Düşünce ve Değerler.....	568
5.3.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	569
5.3.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	569
5.3.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	570
5.3.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	570

5.4. Ahilik	571
5.4.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar	572
5.4.2. Düşünce ve Değerler	573
5.4.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	575
5.4.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	575
5.4.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	576
5.4.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	578
5.5. Mevlevilik.....	579
5.5.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	580
5.5.2. Düşünce ve Değerler.....	581
5.5.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	583
5.5.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	584
5.5.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	587
5.5.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	588
5.6. Alevilik-Bektaşılık.....	592
5.6.1. Tasnif-Tanım-Kullanılan Kaynaklar.....	592
5.6.2. Düşünce ve Değerler	594
5.6.3. İbadetler-Ritüeller-Kutsallar (Zaman, Mekân, Sembol).....	597
5.6.4. Otorite-Önderler-Kitaplar	605
5.6.5. Tarihsel Gelişim-Günümüzdeki Durum-Yorumlar	607
5.6.6. Görsel Unsurlar-Ders içi Etkinlikler	609
SONUÇ	621
EK:	635
Din Dersi Öğretim Programları Listesi:	635
Ders Kitapları Listesi:	635
KAYNAKÇA	641

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İslam Dışındaki Dinlerle İlgili Temalar ve Kodlar.....	37
Tablo 2: Farklı İnanma Biçimleri ile İlgili Temalar ve Kodlar.....	37
Tablo 3: İslam Düşüncesinde Yorumlar ile İlgili Temalar ve Kodlar	37
Tablo 4: 1924-1946 yılları arasında uygulanan din dersi öğretim programları	56
Tablo 5: 1924 lise birinci devrede (ortaokul) okutulan din dersi kitapları	58
Tablo 6: 1926 ilkököl programı kapsamında okutulan din dersi kitapları	59
Tablo 7: 1948-1982 yılları arasında uygulanan din dersi öğretim programları	66
Tablo 8: 1948 ilkököl programı kapsamında okutulan din dersi kitapları	69
Tablo 9: 1956 ortaokul programı kapsamında okutulan din dersi kitapları	74
Tablo 10: 1967 lise programı kapsamında okutulan din dersi kitapları.....	86
Tablo 11: 1968 ilkököl programı kapsamında okutulan din dersi kitapları	91
Tablo 12: 1976 ortaokul programı kapsamında okutulan din dersi kitapları	94
Tablo 13: 1976 lise programı kapsamında okutulan din dersi kitapları.....	98
Tablo 14: 1982-2017 yılları arasında uygulanan din dersi öğretim programları	100
Tablo 15: 1982 temel eğitim programı kapsamında okutulan DKAB ders kitapları	106
Tablo 16: 1982 ortaöğretim programı kapsamında okutulan DKAB ders kitapları.....	111
Tablo 17: 2000 ilköğretim programı kapsamında okutulan DKAB ders kitapları	125
Tablo 18: 2005 ortaöğretim programı kapsamında okutulan DKAB ders kitapları.....	140
Tablo 19: 2006 ilköğretim programı kapsamında okutulan DKAB ders kitapları	149
Tablo 20: 2010 ilköğretim programı kapsamında okutulan DKAB ders kitapları	153
Tablo 21: 2010 ortaöğretim programı kapsamında okutulan DKAB ders kitapları.....	159

“Cumhuriyet Dönemi Din Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Dinler, İnançlar ve İslam Düşüncesinde Yorumlar” başlıklı bu araştırma, Değerler Eğitimi Merkezi tarafından desteklenmiştir. Araştırmanın ön çalışma aşamasında Hasan Sözen, Ahmet Çakmak, M. Fatih Ay, Arife Gümüş, İbrahim Gümüşay ve Büşra Mollaahmetoğlu, diğer tüm aşamalarında ise Nursel Arslan katkıda bulunmuştur.

ÖNSÖZ

Dinlerin ve inançların öğretiminin okul eğitiminin bir parçası olarak değerlendirilmesine yönelik dünyada çeşitli yaklaşım ve uygulamalar bulunmaktadır. Son derece hassas bir konu olan din ve inançların öğretiminde öncelikli sorumluluk ebeveynlere ait olmakla birlikte günümüzde okulların bu konuda daha fazla sorumluluk alması gerektiğine yönelik olumlu bir bakış açısı bulunduğu söylenebilir. Giderek çoğulcu bir yapıya evrilen toplumsal sistemlerde bireylerin hem kendi din ve inançlarını öğrenmesi hem de farklı din ve inançları tanıyarak diğerlerini anlamaya çalışması son derece anlamlı kabul edilmektedir. Birçok ülkede, o ülke ve toplumun hakim dini geleneğinin öğretim ve uygulamalarına daha fazla öncelik verilse de, diğer dinlere mensup olanların da dinlerini öğrenebilme noktasında çeşitli ihtiyaçları ve talepleri bulunmakta olup bunları karşılamaya yönelik adımlar atıldığı görülmektedir. Böylece çok kültürlü bir anlayışla verilecek din eğitimi ile bireylerin farklılıkları daha iyi tanıyabileceği ve uyum içinde yaşamasının mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Türkiye’de okullarda din öğretiminin geçirmiş olduğu süreç birçok deneyimi de beraberinde getirmiştir. Okullarda dersin verilmemesinden isteğe bağlı ve zorunlu verilmesine kadar birçok formülü deneyen Türkiye, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi adıyla bu dersi zorunlu hale getirerek bireylerin ve toplumun bu konudaki ihtiyaç ve taleplerini karşılamaya çalışmıştır. Ancak dersle ilgili tartışmalar hala varlığını sürdürmektedir. Özellikle dersin ne kadar çoğulcu bir karakteri yansıttığı konusunda itirazlar bulunmaktadır. Öğrenme öğretme sürecinde öğretmen faktörü ile birlikte öğretim programları ve ders kitapları son derece önemli bir işleve sahiptir. Bu nedenle program ve ders kitaplarında dinlerin ve inançların öğretiminin çeşitli araştırmalar kapsamında incelenmesi son derece anlamlıdır. Bu çalışma, böyle bir niyetle

1924'ten günümüze kadar öğretim programları ve ders kitaplarında İslam dışındaki dinleri, inanma biçimlerini ve İslam düşüncesindeki yorum farklılıklarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Cumhuriyet döneminde dinler, inançlar ve İslam düşüncesindeki yorumlara yönelik oldukça geniş bir içerik üzerinde çalışmanın zor ve bir o kadar zahmetli boyutları bulunmakla birlikte, bu çalışmanın ortaya çıkmasına çok değerli katkılar sunan kişileri burada anmak isterim. Öncelikle bu çalışmanın gerçekleştirilmesine ön ayak olduğu için Değerler Eğitimi Merkezi'ne ve sürecin başından itibaren her türlü desteği sağlayan Değerler Eğitimi Merkezi Genel Koordinatörü Hulusi Yiğit'e teşekkürü bir borç biliyorum. Araştırmanın başlangıcından sonuna kadar planlama, verilerin kodlanması, analizi ve taslak metinlerin oluşturulması gibi tüm aşamalarda çok önemli katkılar sunan değerli öğrencim Nursel Arslan her türlü takdiri hak etmektedir. Bu kapsamda ayrıca İbrahim Gümüşay'ın ve Hasan Sözen'in katkılarını da burada zikretmeliyim. Çalışmanın ön aşamasında istişare süreçlerine değerli fikirleri ile katkı sunan genç araştırmacılar Ahmet Çakmak, M. Fatih Ay, Arife Gümüş ve Büşra Mollaahmetoğlu'na, çalışma sürecinde desteklerini esirgemeyen Milli Kütüphane Başkanı Zülfi Toman'a teşekkür ediyorum. Bu çalışmanın mizanpaj ve tasarım sürecine sabırla ve özveriyle destek veren Nuray Yüksel'e de teşekkürü bir borç biliyorum. Ayrıca yoğun ve yorucu çalışma sürecimde her an yanımda olan ve beni destekleyen sevgili eşim Hatice'ye, bu süreçte ihmal ettiğim çocuklarım Ahmet Yusuf ve Fatma Serra'ya teşekkür ediyorum.

İstifade edilmesi temennisiyle...

Mahmut ZENGİN

Aralık, 2017